

SZEKELY-UDVARHELY

1848-AS FÜGGETLENSÉGI POLITIKAI SZEKELY UJSÁG

Megjelen hetenként kétszer: csütörtökön és vasárnap.

Előfizetési ára helyben házhoz hordva, vagy vidékre páston küldve: egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Külföldre egész évre 12 K. — M. kir. postatakarékpénztári csekk- és kliring 10,489. sz. — Helyközi telefon 15. sz. Mindenféle díjak Székelyudvarhelyt előre fizetendők.

FELELOS SZERKESZTŐ:

BETEGH PAL

LAPTULAJDONOS.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 31. szám, hova az előfizetések, kéziratok és hirdetések küldendők. Kéziratokat vissza nem adunk. — Hivatalos hirdetések 100 szóig szavankint 6, azon felül 4 fillér, magán hirdetések négyzet 8 fillér, többszöri közlésnél 6 fillér. — Nyílt-tér sora 1 korona

Bukott kormány — mint nemzeti hős.

(S—H.) Mire e sorok napvilágot látnak, — reméljük — a Khuen-kormány, mint nemzeti hős bukott meg. Az a kormány buknék hát meg a nemzeti jogok védelmében, amely kormánynak egy volt a célja: letörni a nemzeti jogok harcosait és velük együtt megfojtani minden szabad szellemet. Az a kormány buknék meg hát, mint nemzeti hős, amelynek vezére: Héder-váry gróf egy szál ember nélkül, minden parlamentarizmus ellenére is vállalkozott egykor kormányalakításra, vállalkozott egy többség megteremtésére, amely előtt csak egy a cél: szolgálni a császárt minden áron, nép ellen, nemzet ellen, de szolgálni! Milyen ironiája volna a sorsnak, ha ez a kormány épen azon véreznék el, mert nem enged a nemzet jogaiból.

Pedig ez a kormány tényleg megbukott, s hogy érzi halála hüvös szellőjét, menteni próbálja, ami még menthető számára: a nemzet megtéveszthető rétegeinek rokonszenvét. A megfizetett torkok még harsogják is, hogy ez a kormány ha elvéreznék, a nemzet jogai védelmében buknék meg, s a nemzet jogai ellen nem volna becsületes politikus, ki felváltaná. A megfizetett, kibérelt lelkiismeretek már szétvitték szerte e hazában mindenfelé, hogy ez a kormány a nemzet jogainak leghivebb védője, nem szabad engedni, hogy e kormányt valaki tullicitálja a császárnak való engedményekben.

Annyit tényleg koncedálunk, hogy a kormánynak már befellegzett, nézzünk azonban szemébe annak a „nemzeti hős” voltuknak.

Létesülni — ezt mindenki tudja — a nemzet jogainak megbuktatására létesült e „nemzeti” kormány. Annak idején az önálló magyar bankért folyt a küzdelem. A függetlenségi harcosok táborában nézeteltérés volt abban a tekintetben, hogy az időpont most és általában mikor aktuális, de abban, hogy a nemzetnek ez joga, nézeteltérés soha becsületes magyar politikusok között nem volt. S akkor jött Khuen-Héderváry, aki kereken kijelentette: önálló magyar nemzeti bank pedig nem kell és nem is lesz. A születése tehát a nemzet jogai ellen való töréssel kezdődött.

S vajjon különb volt első ténykedése? Vajjon különb, derekabb és a nemzet számára megszívlelendőbb cselekedet volt-e többség-szerzésének módja? Hol volt akkor a kormányban a nemzeti jogok védelmezője, amikor csendőrökkel, idegenből hozatott katonákkal, dragonyosokkal feküdt rá a népre, hogy a szuronyok erejével kényszerítse rá, hogy meghajoljon a kormány akarata előtt. Hol volt a nemzeti jogok védelmezője e kormányban,

amikor minden eszközzel, terrorral, pénzzel, pálinkával, presszióval, hatalommal, fufanggal a nemzet szabad-akarátát meghamisította, s letiporta a nemzet jogait, törvényeit és alkotmányait!

És hol a nemzeti jogok védelmezése, a véderőreform terén? Törvénybe akarják iktatni a német szolgálati nyelvet Magyarországon és merészelnek arról beszélni, hogy ők, ha elhullanak, nemzeti hősként buknak. Gondolkodás nélkül akarták Tisza István ökegyelmessége indítványára megszavazni a véderőreformot, úgy, ahogy van, cakkumpakk, minden változás nélkül, s akkor jött a Kossuth-párttal való béke viszketege. Felállítottak egy-két követelést, a mit a kormány kis részben megadni hajlandó volt. S jött a bökkenő. Odafele azt a keveset sem akarták megadni. A kormány pedig azt a keveset beígérte. Ha megadni nem tudja, akkor meg kell buknia, le kell vonnia a konzekvenciákat. Világos a helyzet: a kormánynak többet ígért, mint Bécsben számára engedtek, meg kellett hát buknia s hogy kudarcának szégyenét és keserűségét enyhítse: kacagányt, kuruc külsőt akar öltetni.

De vegyük el ez urak szomorú kedvét és mondjuk meg nekik, hogy nem bukhathat meg nemzeti hősként. A kik eladták a nemzet lelkiismeretét, szabad akarátát, az önálló bankot épen úgy, mint a beígért készfizetést; a kilences bizottság programját épen úgy, mint a Kossuth-párt üres kívánságait; akik becsapták a királyt, mert mindenre vállalkoztak és semmit se tettek, megbuktak feifelé; mert bár semmire se hatalmazták fel őket: egy keveset ígértek, (bár adni nem adták volna) s mert, amire vállalkoztak: a véderőreform leeresztülhajsúlyására, azt beváltani soha sem tudják. S megbuktak lefelé; mert a nemzet megutálta ezt a lemondó, mameluk politikát s mert rájött arra, hogy ez a kormány soha a szavát be nem váltotta; a nemzeti jogok ellen szállt sikra: az általános választójogot hirdette és elsikkasztotta; liberálismust ígért és soha nálunk nem látott reakciót teremtett: Meg kellett hát buknia. De azt az örömet nem érheti meg, hogy mint nemzeti hős bukott el. Csak beteljesedett a régi ige: hogy amiben vétkezett, abban pusztult el.

Rendkívüli közgyűlés a vármegyén.

Udvarhelyvármegye törvényhatósági bizottsága — mint már említettük — e hó 6-án rendkívüli közgyűlést tartott, mintegy hatvan bizottsági tag jelenlétében.

Külön elnöki megnyitó vagy napirend-változtatás nem volt. Egyszerűen rátértek a tárgysorozatra és a 133 pontot alig másfél óra alatt „leeresztették”.

A parajdi közigazgatási járás szervezésére vonatkozó belügyminiszteri leiratot tu-

domásul vették. Együttel a földmivelésügyi miniszterhez javaslatot tettek az új járás állatorvosi állásának szervezésére. Továbbá elhatározták, hogy a miniszterelnöknek, valamint a főispánnak az új járás létesítéseért, Hadnagy Mihály korondi plebános indítványára meg kimondotta a közgyűlés, hogy köszönetet mond mindazoknak is, akik ez ügynek további előmozdítói voltak.

A vármegye szervezési szabályrendeletét is az új járás szervezésével kimondták. E szerint a megyei hivatali állások sorába a szabályrendelet útján felvették a miniszter által engedélyezett új állásokat. Továbbá kikerekítették az új járás területét akként, hogy a parajdi járáshoz az udvarhelyi járásból Parajd, Korond, Atyha, Alsósófalva, Felsősófalva és Székelyvárság községeket s a székelykereszturi járásból Küsmőd, Siklód és Szolokma községeket csatolták. Együttel módosították az oklándi és udvarhelyi járás többi területét is, amennyiben az oklándi járásból Homoródszentlászló, Sándortelke, Ábránfalva, Miklósfalva, Telekfalva, Kányád, Jásfalva, Petek, Székelymúzsna, Székelyderzs és Homoródbene községeket az udvarhelyi járáshoz csatolták.

A szervezési szabályrendelet módosításával a körjegyzői székhelyeknél szükséges változtatásokra nézve az alispán utasítást kapott, hogy az új járási kikerekítés folytán érdekelt községekkel, a körjegyzői szervezetek megváltoztatása iránt tárgyalást folytasson s ez alapon javaslatait a legközelebbi közgyűlésre tegye meg.

Az alispán felhatalmazást nyert, hogy az 1911. évben fel nem használt és e célra szolgáló 1512 K hitelből minden utásznak havi 6 korona fizetési pótlékot utaltványozhasson.

A köz-égi közúti utak múlt évi hálózataról, fejlődéséről és állapotáról szóló jelentést s a hozzá csatolt kimutatást tudomásul vették.

Székelyudvarhely város ama határozatot, mellyel a „Tanítók Fürdője Részvénytársaság” részvényeiből 50 drb részvényt jegyzett, a közgyűlés jóváhagyta. Ugyancsak jóváhagyást nyert a városi babák alkalmazásáról alkotott szabályrendelet is. Három városi babát alkalmaznak egyenkint 300 K fizetéssel 120 K lakbérrel. Végül pedig a törlésbe hozott 1605 K 64 f községi pótdóra vonatkozó határozatot hagyták jóvá.

A községi ügyeknél Csehétfalva község telekkönyvi helyesbítésének jegyzőkönyvét, melyben régebbi telekkönyvön kívüli birtokállapot utólagos telekkönyvezéséről van szó, valamint Vargyas község 44—911. sz. határozatát ingatlan átengedése ügyében, jóváhagyták.

Kányád és Jásfalva községek Homoródbene és Petek községeknek, továbbá Kányád, Jásfalva és Miklósfalva községeknek egy-egy külön körjegyzőségbe való szervezését kérték. Ezt azonban elutasították azon indokból, mert ez egyfelől Homoródbene nagyközségi állásának megszüntetésével járna; másfelől Miklósfalva elcsatolásával a homoródszentlászlói jegyzőség többi községei nem tudnák a körjegyzőség dologi kiadásait viselni.

Ezután Székelyszentmiklós községnek épen egy tucat telekkönyvi ügyét hagyták

jóvá, amelyek régebbi vásárokból függőben állottak.

Székelyvécze községnek 760 K-ás váltókölesönét, melyet hidáteresztő építésére vettek fel, helyben hagyták.

Körispatak község 6000 K-ás, valamint a pótlólag kért 4000 K-ás kölcsöneit a jegyzői lakás és belsőség megvásárlására engedélyezték. Együttal az alispánt felhatalmazták a kölcsönkötvények jóváhagyási záradékkal való ellátására.

Magyarandrásfalva pótdók törleszt, Csőb 63 K 30 f 1888—1894. évi legelődíj hátralék törleszt, Alsósófalva 5000 K-ás kölcsönének felvételét, Lövéte 1910—1911. évi anyakönyvi díjak fölőslégének (31 és 39 K összegek) az anyakönyvvezető részére való átengedését, Fiafalva pótdók törleszt, Csőb 1910. évi zárszámadásából 30 K törleszt, valamint 57 K 41 f hulladékfa árának — mellyel egyes szegényebb rendű lakosok voltak hátralékban — törleszt, Homoródkeményfalvának egy esküdti állás szervezését valamint Homoródbene 38 □ öl területnek a vasúti állomás udvara kibővítésére történt ingyenes átengedését jóváhagyták.

Bartha Ferenc s társai olaszteleki lakosok felebbezését elutasították. A felebbezők új házuk adómentessége címén kívánták a községi pótdók leírását. Miután azonban az új házak állami adótól való mentessége a községi pótdók kiadását nem akadályozza, a felebbezést el kellett utasítani.

Pünköszt Geiza karácsonfalvi lakos felebbezését, melyet az ottani pénztárnok-választás ellen tett, azért nem vették figyelembe, mert habár a bíró és pénztárnok unokatestvérek, ez nem elsőfoku rokonság és így a felebbezett esetben összeférhetlenség nincsen. (A községi törvény 75 §-ának c) pontja azt mondja, hogy kis- és nagyközségekben a bíró és pénztárnok egymással vagy a jegyzővel a rokonság és sógorság első fokában levő egyének egyidejűleg nem lehetnek.)

Csia Kálmán etédi lelkész felebbezésének az állami óvoda részére szükséges építkezést megtagadó községi határozattal szemben, helyet adtak. A határozatot feloldották s a községet utasították, hogy az óvoda létesülését segítse elő.

Az előterjesztett községi zárszámadásokat, költségvetéseket elfogadták.

Az átiratok során pártoló feliratot határoztak a marosvásárhelyi közigazgatási tanfolyamnak meghagyása érdekében. Hajdúvármegyének a városi törvény megalkotása s a tisztviselők helyzetének javítása ügyében a képviselőházhoz intézett kérvényét helyeslő jegyzőkönyvi nyilatkozattal tudomásul vették. Zemplénvármegye átiratát a közutakról és vámokról szóló 1890. évi I. t. c. revíziója tárgyában, miután vármegyénk már 1908-ban felírt a keresk. miniszterhez, irattárba helyezték. Temesvármegye átiratát, melyben a sajtószabadságnak újabb törvényes intézkedésekkel való biztosítását kívánja, egyszerűen tudomásul vették. Ugy szintén Hevesvármegyének a fősorozást április havára halasztani kívánó átiratát is tudomásul. Pártolják Abauj-tornának a róm. kath. lelkészek párbérének megváltása, valamint Trencsénnek a szarvasmarhák fertőző hüvelyhurutjának kötelező gyógykezelése tárgyában küldött átiratát. A fiatalok kassai felügyelő hatóságának és Temesvármegye közönségének a korcsmák s pálinkamérések vasárnapi munkaszünetének behozatala tárgyában küldött megkeresését pártolták. A vasárnapi munkaszünet kiterjesztése végett a képviselőházhoz kérvény felterjesztését elhatározták.

Bethlen Gábor fejedelem szobrára 50 K adományt, Papp Dénes kiadó segélyezésére 150 K-át megszavaztak és a közgyűlési jegyzőkönyvet az elősorolt tárgyak elintézése után maga a közgyűlés hitelesítvén, fél 12 órára befejeződött a közgyűlés.

Népnevelés — Udvarhelymegyében.

— Bene Lajos titkári jelentése. —

Mélyen Tisztelt Közgyűlés!

Az Udvarhelyvármegyei Népnevelési Egyesület a múlt évvel az életében is egy új időszakot kezdett meg; nem azért mint-ha eddigi munkássága celtalan lett volna, meddő maradt volna, mert alig van a vármegyében olyan község, melynek iskoláját jellegre tekintet nélkül ne segítette, ne támogatta volna, ha eziránt az egyesület megkereste, sőt annélkül is, ha a szükségéről tudomást szerzett. Hanem lassankint a lelkesedés csökkeni, sokaknál kezdett feledésbe menni az a nemes cél, melyet ezelőtt 42 esztendővel az egyesület alapítói maguk elé tűztek. S a változott viszonyok következtében szüksége mutatkozott annak, hogy az egyesület eredeti rendeltetésétől nem térve ugyan el, de céljai minél teljesebb megvalósítására az eddiginél szélesebb körű munkálkodást kell maga elé tűzzön, hogy a magyar nemzeti művelődést hathatósabban szolgálja. Így módosította az egyesület alapszabályait az 1911. évben s annak intézkedései szerint működött.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter 1911. évi 50.877. számú rendelete értelmében a vármegye területére vonatkozólag a szabad oktatás-ügyét magára vállalta egyesületünk s ezen vállalkozásának derekasan meg is felelt. Minden dicsekedés nélkül mondhatom, hogy Udvarhelyvármegye a szabadoktatás terén az országban a legelső helyet foglalja el. A vármegye 103 községében volt ismeretterjesztő előadás. A 103 községben 1516 előadás tartott, melyből 156 tanító és tanítónő, 94 pedig a község más értelmisége: lelkész, jegyző, birtokos tartott; összesen 250. Ezek a számok fényesebben beszélnek mindennél. Nem hallgathatom el, hogy Udvarhelyvármegye tanítóágának hálás köszönetet ne fejezzek ki azért a szép munkásságért, a melyet kifejtett e téren, valamint azoknak is, akik a tanítóág ilv irányu munkásságát támogatták, előadások tartásával részt kívántak a munkásságból.

A szabadoktatás körébe eső működések közé számítható, a közreműködésükkel szervezett 8 analfabéta tanfolyam is, melynek 98 hallgatója van.

A szabadoktatás ügyét vármegyeszerte egységes szándékozzuk tenni az által, hogy a szabadoktatással foglalkozó más szerveket megkeressük azon célból, hogy egységes programot állapítsunk meg s ezenkívül vármegyeszerte szervezzük egyesületünk helyi bizottságait minden községben lehetőleg ezáltal a kívánalmaknak megfelelően munkatervet állítunk egybe. Már a lefolyt évben tanujelét adtuk annak az ismeretterjesztő előadások rendezésénél, hogy mi azt ohajljuk, hogy mindenki a helyi ismereti felhasználásával azokat az anyagokat válassza ki, amit a lakosság számára a legjobbnak, legcélravezetőbbnek tart. Nem akarjuk az asztal mellől úgy irányítani a szabadoktatásügyét, hogy a vidéket kihagyjuk a számításból, hanem a vidékekről nyert gyakorlati ismeretek és szükségletek figyelembe vételével szándékozzuk munkásságunkat egységesen kifejteni.

Az egyesületünk helyi bizottságait megalakítani eddig fizika okok miatt nem lehetett, csupán egy községben alakítottuk meg, de az őszig lehetőleg minden községben ohajtanók megalakítani. Reményünk van ahhoz, hogy a vármegye minden szépért és jóért lelkesedő tanítóága, úgy szintén a társadalom minden áldozatkész és munkálkodni szerető rétege nem vonja meg támogatását tőlünk, amidőn az iskola, a társadalom érdekében önzetlenül szándékozzunk dolgozni.

Az 1911. évben 42 iskola szegénysorsu tanulói részére 567 korona 47 fillér értékű tankönyvet, tanszert és taneszközt osztottunk szét tekintet nélkül az iskolajellegre, tisztán azt véve figyelembe, hogy hol nagyobb a szükség. Abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy minden folyamodó iskola jogos igényeit kielégíthettük, csupán 3 folyamodó iskola kérvényét nem vehettük figyelembe, mert az illető iskola a rendelkezésére álló alapítványok és adományok, teljesen fedezték a szükségletet. Ha a remélt támogatás nem marad el, abba a kedvező helyzetbe jutunk, hogy pár év múlva: tankönyvek, tanszerek és taneszközöket a vármegyénkben

egyetlen tanuló sem lesz kénytelen nélkülözni.

Egyesületünk a szabadoktatás élénkítése, maradandóvá tétele céljából szükségesnek tartja, hogy vetítő gépeket szerezzen be s azt a szabadoktatással foglalkozó tagtársainak kikölcsönözze. Ilyen irányban a szükséges lépéseket meg is tettük.

Tagtársaink tudják, nap-nap után látják, hogy a kitűzött programunk megvalósítása elengedhetetlen követelmény. Nem szabad tétlenül néznünk, hogy a népünk elhagyottan hamis próféták által vezetve, a jelenleg elhelyezkedésben levő társadalmi alakulatok között olyan irányt vegyen fel, amely végzetes lehet erkölcsi, társadalmi és gazdasági életünkre. Nem szabad visszariadnunk a reánk várakozó nehéz munkától. Nem szabad magára hagyni azért a népet, mert már némely helyen megmetélezték s a hivatalos vezetőitől idegenkedik s akárhányszor a lelkiismeretes munkásságért hálátansággal fizet. Hanem erős kitartással, rendíthetetlen bizalommal kell vállvetetten dolgozni, hogy azokat a pozíciókat, amelyeket észrevétlenül elvesztettünk szerezzük vissza.

Én hiszen, meg vagyok győződve arról, hogy az elénk tűzött céllal és rendelkezésünkre álló eszközökkel célt érünk, ha tagtársaink az ügühöz lelkesedéssel, odaadó buzgósággal látják céljaink megvalósításához. Nem kételkedem egy pillanatig sem abban, hogy a vármegye minden hazáját és nemzetét szerető hölgy és ur velünk egy táborban lesz, csak ne sajnálja egyetlen tagtársunk se megismertetni egyesületünk céljait s lehetőleg minél több tagtársat gyűjtson egyesületünk kebelébe.

Az 1911. 4 évben választmányi ülést tartottunk. Ezeken leginkább folyó ügyeket tárgyaltunk s a fönt elmondott eszmék megvalósításának utait egyengettük. Felvettük helyben egy mozgófénykép-színház megvalósításának kérdését s annak a kivihetőségi lehetőségét kerestük s habár kevéssel haladtunk a megvalósításhoz, egyesületünk választmánya nem mondott le erről, hanem napirenden tartja s igyekszik azon, hogy az eszmetestet öltönn. Ezt kívánja sok társadalmi, művészeti és paedagogiai érdek.

Midőn nemcsak a múlt évi működésünkről számoltam be nagy vonásokban, hanem a jövő programunkat is érintettem megköszönve a szíves figyelmet, igen kérem, a m. t. közgyűlés tagjait, hogy ne sajnálják az egyesületünk érdekében teendő fáradságot, támogassanak azzal a lelkesedéssel és ügyességgel, amivel mi dolgozunk.

Tisztelettel kérem, hogy jelentésem tudomásul venni kegyeskedjék.

BENE LAJOS
titkár.

Március 15-iki hazafias ünnepélyek.

Hatvannégy esztendő óta évről-évre felzug a Talpra magyar! Forró érzés, hálás gondolat járja át a nemzet ifját, öregjét. A márciusi nagy napok, a szabadság, egyenlőség, testvériség fősleges színháromsága köti össze a honfiai lelkeket. E napon kezdődött a legújabb Magyarország lélekzeni. Méltó tehát, hogy az unokák áldó imádság között mondják el a nagy elődök szent nevet.

Székelyudvarhely város polgársága ünnepélyét évek óta a Székely Dalegylet rendezi. Ezuttal is összeállította az ünnepély gazdag műsorát, mely a következő: 1. Nyitány. Játssza Kónya János zenekara. 2. Himnusz éneklé a Dalegylet. 3. Talpra magyar. Szavalja Nagy Lajos ügyvédjelölt. 4. Fohász. Barti Edétől. Éneklé a Dalegylet. 5. Szaval Florián Margit. 6. Az ünnepi beszédet tartja: Sz. Szakáts Péter székely kamarai titkár. 7. Dialog. Részlet Vörösmarty „Marót bányából”. Előadják: Szemes László, Horváth József adóhiv. gyakornok. 8. Régi emlékek (az 1912. évben rendezendő országos dalosünnep összkar). Sztojánovits Jenő országos karnagytól. Éneklé a Dalegylet; Dekán Samu koll. tanár, dalegyleti tag szólójával. 9. Szaval Gáspár Tivadar ügyvédjelölt. 10. Szózat. Éneklé a Dalegylet. Az ünnepély kezdete d. u. 4 órakor.

Március 15-ikét az összes elemi és középiskolák is méltóképen megünnepelik. Egész napos szünetet tartanak s ezzel is dokumentálni kívánják, hogy a jövő nemzedék hazafias érzését ápolják és nem akarják békóba verni az ifjuság lelkesültségét, melyre oly igen nagy szüksége van e hazának.

Eddig a ref. kollegium Petőfi önképző-körének 12 pontból álló műsorát kaptuk. A műsor száma is emlékeztetni kíván az 1848-iki tizenkét pontra, melyből eddig oly kevés vált valóra: 1. Rákóczy kesergőjét előadja az ifj. énekkar. 2. A hazaszeretetről, Szabolcskától, szavalja Groák László V. o. t. 3. Az ünnepi beszédet írta és elmondja Péter Áron VIII. o. t. 4. Vándor madarak bucsúdala, Mendelssohntól, énekelik: Kertész B. IV., Varju Béla IV. és Varju Viktor I. o. t. 5. Nagyidők tanuja. Balla M. Előadják: Dankó András VII. o. t. (öreg honvéd), Kassay A. II. o. t. (kis fiu). 6. Kuruc-nóták. Zenekisérettel éneklí Török József VIII. o. t. 7. Magyar hangulatok. Kozma A. Szavalja Farkas László VI. o. t. 8. Egy gondolat bánt engemet... Vonóskvartett kísérettel előadja Rájk Gyula VIII. o. t. 9. Marseilleise. Előadja az ifj. ének- és zenekar. 10. Királyhágón. Balla M. Előadja Weisz Fülöp VIII. o. t. 11. A Gidófalvi-öszöntőndijakat kiosztja és záróbeszédet mond Gönczi Lajos igazgató-tanár. 12. Induló. Játssza az ifj. zenekar. Az ünnepély kezdete d. e. pont 11 órakor

Előadás a rádiumról!

Folyó hó 5-én és 6-án Scheffler Hermann, drezdai phisikai tanár Székelyudvarhelyt előadást tartott a közép- és polgári iskolai ifjuságnak a „rádiumról” természetesen németül, a mi az illetékes intézeti tanárok hazánk nyelvére nagyon szépen lefordítottak az ifjuság számára.

Csehország egy kis falujában Joáchimsthal közelében (kezdte előadását a veres baszsu professzor mosolyogva) 1895. évben Bechezeli talált egy szurokércet, a mely a sötétben világított. (Itt felmutatta a köszönszerű ércet). Eleinte azt hitte a feltaláló, hogy phosphor van benne, a mely világít. Azonban észrevette, hogy bizony világít az néhány hét múltán is, a mi phosphoros anyagoknál nem történik meg, hanem csak egy-két napon át sugárzik.

Átadta tehát a Curie (Küri) házaspárnak, kik 10 tonnából mindössze néhány gramm rádiumot vontak ki.

A rádium rendkívül hasznos és érdekes elem. Használható a gyógyászatban, a meny nyiben sugarai minden szilárd testen áthatolnak. Így pl. a vason, a kőfalon stb. A bécsi rádium-intézetben egyszerre 4-5 embert vizsgálnak meg rádiummal, azaz annyi emberen hatolnak át sugarai.

Kérdezhetnők, — mondja az előadó — hogy mily módon hatolnak át e sugarak a szilárd testen, holott másnemű fény ezt nem teszi?

Igen ám csak hogy a rádium sugarai nem éterrezgésből állanak, hanem az anyag maga sugárzik ki. És minthogy tudjuk, hogy minden anyagon óriási számban vannak pórusok (likacsok), a rádium milliárdnyi sugarai csak olyan kényelmesen sétálnak azokon át, mint mi az ajtón.

De kérdezhetnők továbbá, hogy ha a rádiumfény maga az anyag kisugárzásából áll, akkor rövid idő alatt az anyag elpárolog? Igenis elpárolog, csak hogy mi nem várhatunk addig, mert az óriási időbe telik (nehány ezer év, sőt nagyobb anyagoknál milliárd évben.)

Rádium atomok v. elektronok vannak hazánkban: Budapest fürdőiben, Pöstyénben, a Balatonban. Ha a pöstyéni fürdő fölé egy negatív töltésű drótot feszítünk ki, úgy az

egy nap alatt rádiumot szív magában, a mit egy bőr v. rongydarabbal ledörzsölve fel foghatunk.

Előadó a rádium hatását és tulajdonságát egy kis dobozba foglalt rádiumlemezen olyképen ismertette, hogy az elsötétített teremben a dobozt felmutatva világított; egy kis ollót, egy 10 fillérest, 2 kis lapos kulcsot 10 perc alatt a tárgyak és a rádium közé egy lemezt téve, lefényképezett. A fényképet pedig bemutatta.

Egy gramm rádium ára egy fél millió korona, de reméljük, hogy olcsóbb lesz! Az egész földön 11-12 gramm rádium létezik.

Előadó kedves és patetikus előadásának mély érdeklődéssel történt meghallgatásáért köszönetet mondott németül és azután magyarul így végezte: „Álázolgája, keszenem szejpen”.

Jakab P. Dávid.

HIREK.

— **Kitüntetett munkás.** A kereskedelemügyi miniszter Helczdörfer Márton cipész-segédet, aki az Orbán, Nagy és Tamás cégnél dolgozik, állandóan egy helyen folytatott hosszas munkásságának elismeréséül díszoklevéllel és 100 K jutalommal tüntette ki. A pénzt és díszoklevelet a székelyföldi kereskedelmi és iparkamara Benedek Géza kamarai taghoz leküldötte, aki ma (vasárnap) délután a lyceumon fogja azt ünnepélyesen átadni.

— **Iskolaiátogatás.** Dr. Körösy György, a dési állami főgimnázium igazgatója, mint főigazgató-helyettes, f. hó 4-7-ig tüzetesen megvizsgálta az állami főreáliskolát s a látottak és hallottak felett teljes megelégedését és elismerését fejezte ki.

— **A segesvári március 15-iki ünnepélyt** rendező bizottság az ünnepi beszéd megíratására Embéry Árpád tanárt kérte fel, aki azt el is fogadta. Az ünnepi beszéd a Petőfi-szobornál lesz.

— **Az iparosok szabadlyceumában** f. hó 3-án Balázs Sándor főreáliskolai tanár tartott eredetiségben és ötletekben gazdag előadást a műveltségről s a művelt emberről. Utána Simó György, iparos ifju szavalt mély érzéssel Ábrányi Emilnek: Kossuth sirja című költeményét. Ma d. u. 2 órakor azidei sorozat utolsó előadását Szabó Dezső főreáliskolai tanár tartja és Tamás Gyula szaval.

— **A nagyobb jelentőségű országos állatvásárok között** említi meg a „Köztelek”, az O. M. G. E. hivatalos közlönye március 6-iki számában Székelyudvarhely város március 6-iki számában Székelyudvarhely város március havi háromnapos országos állatvásárát is. Azonban a hivatalos jelentésre hivatkozó közlemény nagy tévedésen alapul, a mennyiben Székelyudvarhelyt az országos állatvásár március havában bőjt közepe (Oculi) után következő hétfőn, kedden és szerdán, (tehát nem március 19-21-én, — mint a „Köztelek” írja — hanem) március 11., 12. és 13-ik napjain lesz. Mindenesetre hálás köszönettel vesszük, ha az ország nagytekéntélyű lapja gazdasági érdekeink jóindulatu előmozdításával foglalkozik. Azonban rossz szolgálatot tesz akkor, ha téves adatokat közöl; úgy tüntetvén fel azt, mint hivatalos jelentést. Mert hogy valamely hivatalos faktor nálunk ilyen vastag tévedésbe esett volna, azt feltételezni sem akarjuk.

— **Nőegyleti közgyűlés.** A székelyudvarhelyi jótékony nőegyesület vasárnap tartotta meg ez évi rendes közgyűlését, melyen beszámoltak a múlt év eredményeiről. Özv. Szabady Ferencné a maga és a tisztikar nevében lemondván, az új választást megajtták. Szabadyt tiszteletbeli elnöknek választották és helyébe elnök lett Hom-

lay Lajosné, aki az ügyvezető elnökséget már évek óta nagy buzgalommal töltötte be. Első alelnöknek szintén egyhangulag Dr. Soly mossy Lajosnét, titkárnak Dr. Gönczi Gábor ügyvédjelöltet, pénztárnoknak Biró Sándor ref. kollegiumi tanárt, ellenőrnek Szabó Andrásnét és jegyzőnek özv. Kassay Endrénét választották. A rendező-elnökség betöltését függőben hagyták. A pénztárvizsgálat rendén Dr. Soly mossy Lajos főreáliskolai igazgató igen helyes indítványt tett az egyesület vagyonának biztos elhelyezésére. Javaslatba hozta, hogy 1500 K-át helyezzenek magyar korona-járadékba. A közgyűlés a választmányhoz utalta a kérdés megoldását és férfi bizottságot küldenek ki az ügy lebonyolítására. Pár évvel ezelőtt még felvetődött volt egy indítvány, hogy a minden levonás nélkül öt százalék kamatot fizető Ipari és Gazdasági Hitelszövetkezetbe helyezték el az egyleti vagyont. Akkor tízezer korona áttételét a közgyűlés el is határozta, de azután — csodálatos módon — az intézkedés papíron maradt. Pedig e betételhelyezésből az egyletnek évi 100 K több jövedelme és így azóta lényeges vagyonszaporulata lett volna. A közgyűlés rendén Biró Sándor tanárnak, aki a pénztárnokság sok munkát adó teendőin kívül a titkári tisztelet is betöltötte, jegyzőkönyvi köszönetet szavaztak.

— **Csak Mauthner-féle magvakat** vásárolnak helyesen gondolkodó, számító gazdák és kertészek még akkor is, ha mások olcsóbbak volnának, mert tapasztalatból tudják, hogy ez csakis a magvak rovására és a vetők kárára lehetséges.

— **Tisztviselők közgyűlése.** A székelyudvarhelyi Tisztviselőkör folyó hó 16-án (szombaton) d. u. 6 órakor a kör helyiségében rendkívüli közgyűlést tart.

— **Üngváry József** szőlőtelepe és gyümölcsfaiskolája Cegléd, ingyen és bermenye küldi érdeklődőknek nemes gyümölcsfa-csemete, vadoncok, kerti növények, rózsák, sima és gyökerez szőlővesszők legujabb árjegyzékét.

Irodalom.

Olcsó Jókai. A nagy író egyik legszebb regényét, A löcsei fehér asszonyt hozza az Olcsó Jókai márciusi sorozata. Az apróbb gyöngyszemek, a rövidebb lélegzetű novellák és regények sorozatát egy grandiózus alkotás szakítja meg, hogy az olcsóság és tetszetős forma könnyű szárnyain járja be széles ez országot. A löcsei fehér asszony Jókainak egyik legkedvencebb műve volt, melyben génusza teljes fényben ragyog s melyet azzal fejezett be, hogy: „szinte fáj magamnak, mikor azt kell mondanom, hogy a történetnek vége”. Az ötkötetes regény az Olcsó Jókai 13. számát foglalja el s 5 korona 20 fillér az ára.

Dolgozzunk?

Ne dolgozzunk?

Az olvasó közönség szíves elnézését kérem, hogy e lap előbbi számában megjelent és személyemmel foglalkozó cikkekre pár mondatot írok. Amit elmondottam előbbi cikemben, fenntartom és hangsúlyozom. Rozsondai urral folytatott beszélgetésemnek tanuja volt Gyuresovecz Károly ültei tanító ur, bárkinek, akit érdekel megmondhatja, hogy ugy történt, amint én leírtam sőt az ő javára hallgattam el belőle. Hogy megvoltam-e személyileg támadva, vagy nem és hogy védekezni volt-e jogom vagy nem, azt az olvasó közönségre bízom. Rozsondai ur az első handa bandázó cikkében világos és rejtett kellemetlenkedéseinek tarthatatlanságát kimutattam, ő lenyelte. Most ujabbán kellemetlenkedik s ha ismét megállapítanám, amint azt előbb tettem, találna újabbat amivel kellemetlenkedhetik. A szokott recept szerint De én nem vagyok kapható, nem állok pörölni vele. Keressen ő olyan valakit aki kapható reá, akivel lehet pörlekedni, kellemetlenkedni, az ő modora és izlése szerint.

BENE LAJOS
kir. tanf. tollnok.



Felhívás

A székelyudvarhelyi villamosmű üzemvezető-sége felhívja a n. é. közönség b. figyelmét azon körülményre, hogy a villanyvilágítást a nem tehetősebb néposztály között is hozzáférhetővé tegye, a várossal karöltve, kellő számú jelentkező esetén, a kérdést úgy oldaná meg, hogy 1—2 lámpahelyig iparosoknak, állandó tartózkodású családoknak és kis lakásokkal bíró háztulajdonosoknak a felszerelést és egyszerű világítótestet (lámpát, izzó-égő nélkül) **ingyen** készítené el oly módon, hogy a felszerelendő, illetőleg a fél által kívánt izzó (égő) nagysága szerinti esedékes átalány (pauschal) fogyasztási összeget tartozna csak havonta megfizetni.

Az átalány-fogyasztás 1—1 évre szerződésileg biztosított az elektromos-mű által és azon fogyasztó, ki 10 éven át egy ily ingyen elkészített berendezésen megszaki-tás nélkül áramot használ, 10 év letelte után a berendezés saját tulajdonába megy át.

Erre vonatkozó bővebb felvilágosítással az érdeklődőknek szívesen szolgál az **üzemvezetőség** **Eötvös-utca 12. sz. alatt** levő irodája.

Hon ipar Brassói posztógyár! Honi ipar!

Tellmann Vilmos és Társai

a t. c. közönséget ezen-nel értesítik, hogy a **ta-vaszi országos vá-sáron 1912. március 13. és 14.** Székely-udvarhelyt, a **posztó-sok sorában sáto-nyitának**, a melyben **új angol divatu ru-haszöveket és hi-res brassói posztó-kat** fognak árúítani.

B. pártfogást kérnek

Hon ipar! Brassói posztógyár! Honi ipar!

HAT ÉS FÉL MIL-LIÓ vagyon és százhuszezer fi-zető tagja, négy százat meghaladó fiók-pénztára és közel 200 tagcsoportha van a Magyarországi Munkások **Rokkant és Nyugdíj-Egy-et** ének (Budapest, VIII. József-u. 23.) A magyar állam évi 5000 K-ával segélyezi. — Mindenki tagja lehet 20, 24 vagy 30 filléres heti tagság illeték mellett, a mely-lyel szemben tíz év mulva, rokkantság ese-tén, évi 424 K 50 f, 509 K 60 f vagy 618 K 80 f állandó segélyt, 40 év mulva pedig évi 624 K, 728 K vagy 884 K nyugdíjat biztosit. Ezeken kívül számos elő-nyei vannak. Bővebb tá-jékoztatás Székelyudvar-helyt az állami elemi is-kola helyiségében havon-ként kétszer, az **ELSŐ és HARMADIK** vasárnap d. u. 2—3 óra között sze-rezhető. **BEIRATKOZÁS** ugyanekkor van.

10 hold tagosított külső birtok, valamint **2 hold terjedelmű belsőség** ház, csűr és hozzátartozó gazdasági épületekkel, ugyszintén malomháznak épült külön lakás — **eladó** Székelybethlenfalván. Bővebb érte-tisést ad: **HADNAGY LAJOS** mol-nar Kadicsfalva (Udvarhelymegye)

B O R!

Fernengel Gyula székely-udvarhelyi **bormagykeres-kedőnéi**

a legjobb minőségben, nagy választékban és legelőnyösebb árak mel-ett nagyban és kicsinyben kapható.

UNGHVÁRY JÓZSEF
SZŐLŐTELEPEN ÉS GYÜMÖLCSFA-ISKOLÁJÁBAN
CZEGLÉD (PÉSTMEGYE)
Nagyobb mennyiségű
nemes gyümölcsfa-
csemete, boggyógyümölcsűek, vadoncsok, kerti sövények.
sima és gyökéres szőlővesszők
stb. Kaphatók.
Tessék kimerítő árjegyzeket kérni.

Aspirin

Minthogy sűrűn előfordul, hogy a valódi Aspirint utánzatokkal helyet-tesítik, kérjük az Aspirint csak is az általunk forgalomba hozott

Aspirin-Tabletta

alakban vásárolni, a melletti lerajzolt **erediti csomagolásban.** (1 üvegcső 20 Tablettával á 0,5 gr. K 1.20).

Minden Tablettára az Aspirin szó van rábélyegezve.

Csak is ezen Tabletták nyújtanak biztosítékot a készítmény valódiságáért, és minden más mint nem valódi visszautasítandó.

Aspirint kizárólag erediti tablettáinkban kérjen.

Farbenfabriken vorm. Friedr. Bayer & Co.,
Elberfeld und Leverkusen b. Mülheim a. Rhein.



Tisztelettel van zerencsénk a n. é. városi és vidéki közönség becses tudomására adni, hogy március hó 1-én **Székelykeresztúron, a Konrád József féle házban Karres Samu építész** vezetése alatt

építési és tervezési irodát

nyitottunk. — Támaszkodva több évi bel- és külföldi e szak-mában szerzett tudásunk- és tapasztalatainkra, azon hely-zetben vagyunk, hogy bármilyen ki itelű, a magas-, mély-ut-, hid- és vízépítészetre előforduló irodai és gyakorlat munkákat elvállaluk. Ugyszintén családi lakóházak, isko-lák, község-házak, gazdasági épületek tervei-, költségveté-seinek elkészítését is felelősség mellett t ljesítjük. Szükség esetén pedig az **építkezésekhez** a legolcsóbb feltételű **törlesztéses kölcsönt** szerzünk.

Hivatkozunk még arra, hogy építési irodánk m gnyi-tása a helyi és vidéki e szakmabeli szükségre támaszkod a, célul tűzte ki magának az építészetre terén ugy a városon, mint a vidéken oly építményeket létesíteni, a mely k első sorban gyakorlatilag, de esztétikai külsejükkel is a céljuk-és mivoltuknak minden tekintetben megfeleljenek.

A n. é. közönségnek malomipar vállalatunkk l szer-zett nagybecsű bizalmát ezen új vállalat alapításához is kérve, oly ígérettel vagyunk, hogy megbízásaik teljesítésé-ben mindenkor a pontosság és lelkiismeretesség elvei fog-nak vezérelni.

Teljes tisztelettel:

Karres Testvérek

építészek.

Telefon 4. sz.

Védjegy: „Horgony”.

A Liniment. Capsici comp., a Horgony-Pain-Expeller

egy régőnak bizonyult háziszser, mely már sok év óta legjobb bedörzsölésnek bizonyult készvénynek, oszdnál és meghűléseknél.

Figyelmeztetés. Silány hamisítványok miatt be-vásárlaskor óvatossak legyünk és csak olyan eredeti üveget fogadjunk el, mely a „Horgony” védjeggyel és a Richter cégjegyzéssel ellátott dobozba van csomagolva. Ára üvegekben K—80, K 1.40 és K2.— és úgyszólván minden gyógyszerertárban kapható. — Főraktár: Török József gyógyszerésznél, Budapest. Dr. Richter gyógyszerertára az „Arany oroslánhoz”, Prágában, Elisabethstrasse 5 neu.

Névjegyek Meghívók, Eljegyzési és Esküvői valamint **gyász-jelentések**

ugyszintén mindenféle könyvnyomdai és könyvkötői mun-kálatok izléses ki-vitelben, gyorsan és pontosan készülnek

Betegh Pál

villmos územre berendezett könyvnyomtató és könyv-kötő-intézetében Székely-udvarhelyt, Kossuth-utca 31. sz. alatt.

Már megnyilt Székelyudvarhelyt, Kossuth-utca 25-ik szám alatt

Hirsch Rudolf férfi és női divatárúháza

Nagy választék minőennemű férfi, fiu, női és leányka készruhákban női, kosztümök, tavaszi kabátok, pon-gyolák és különféle bluzokban. Állandó raktár min-denféle női és férfi divatcikkekben.

Kocsikat kiváló minőségben a legjobban teljesit Albert Péter es előnyös arakon és Tarsa Székelyudvarhelyt, Petőfi-utca 16. sz. ipar körébe tartozó minden munkát